

In connection with the receipt on March 28, 2026, of an official letter addressed to the Editor-in-Chief of the journal «Public Administration and Regional Development» from Svitlana Yarovenko, author of the Master's thesis titled «Implementation of state policy in the direction of architectural accessibility for low-mobility groups of the population», which was defended in 2019 at Petro Mohyla Black Sea National University (scientific supervisor Svitlana Surgova), regarding a serious case of plagiarism in the article: Surgova, S., & Faichuk, O. (2025). SOCIAL POLICY IN THE FIELD OF ARCHITECTURAL ACCESSIBILITY FOR LOW-MOBILITY POPULATION GROUPS: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND POSSIBILITIES OF ADAPTATION IN UKRAINE. Public Administration and Regional Development, (30), 1112–1131 <https://doi.org/10.34132/pard2025.30.01>. The specified article reproduced a significant part of the content, including the problem statement, large fragments of text, and conclusions. In stating the facts of plagiarism, the author of the Master's thesis indicated the degree of borrowing as serious and large-scale.

As a result, by decision of the Editor-in-Chief, an ad hoc ethics committee was established which analyzed the texts of the master's thesis and the article. The committee found the appeal of the author of the master's thesis defended in 2019 to be justified, as the level of plagiarism was estimated at 60%, which constitutes a serious and large-scale violation, examples include copying the relevance of the topic, the problem statement, and other large sections of the research text.

Based on the results of the analysis by the ad hoc ethics committee, the editorial board of the journal «Public Administration and Regional Development» made the decision to retract this article due to «plagiarism». The procedure for retracting the article by S. Surgova and O. Faichuk has been completed. The article was retracted on April 2, 2026.

У зв'язку з отриманням 28.03.2026 року офіційного листа до головного редактора журналу «Публічне управління та регіональний розвиток» від Яровенко Світлани авторки магістерської роботи на тему «Реалізація державної політики в напрямку архітектурної доступності для маломобільних груп населення», яка була захищена у 2019 році в ЧНУ ім. Петра Могили (науковий керівник Сургова Світлана) про серйозний випадок плагіату у статті Surgova, S., & Faichuk, O. (2025). СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ АРХІТЕКТУРНОЇ ДОСТУПНОСТІ ДЛЯ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ. Публічне управління та регіональний розвиток, (30), 1112–1131. <https://doi.org/10.34132/pard2025.30.01>. Зазначена стаття відтворювала значну частину контенту, включаючи: постановку проблеми, великі фрагменти тексту та висновки. У викладі фактів плагіату, авторка магістерської роботи вказала ступінь запозичення як серйозний та масштабний.

У результаті, за рішенням головного редактора, була створена тимчасова комісія з етики, яка проаналізувала тексти магістерської роботи і статті. Комісія визнала звернення авторки магістерської роботи, захищеної у 2019 році обґрунтованим, оскільки рівень плагіату оцінено у 60%, що є серйозним та масштабним порушенням. Приклади включають копіювання актуальності теми, проблематики та інших великих частин тексту дослідження. На основі результатів аналізу тимчасової комісії з етики редакційна колегія журналу «Публічне управління та регіональний розвиток» прийняла рішення відкликати (ретрагувати) цю статтю через «плагіат». Процедура відкликання статті Сурговою С., Файчук О. завершено. Статтю відкликано 02 квітня 2026 року.

conclude that, despite the positive global progress in creating architectural accessibility for people with limited mobility, the situation remains unsatisfactory. It is determined that the current national system for protecting and ensuring the rights of people with limited mobility requires modernization, new approaches and implementation mechanisms, as well as significant transformations and additions that should be introduced based on European experience.

Keywords: architectural accessibility, barrier-free environment, European experience, people with limited mobility, inclusiveness, social policy

Постановка проблеми в загальному вигляді. Гідне ставлення до людей незалежно від їх статті, віку, фізичних вад тощо визначає рівень цивілізованості суспільства. Сьогодні питання створення безбар'єрного довкілля та інклюзивного суспільства для усіх категорій громадян, зокрема маломобільних груп населення (далі – МГН), є одним із першорядних пріоритетів державної політики майже в усіх країнах. Забезпечення безперешкодного доступу, можливості вільного переміщення в усіх об'єктах фізичного оточення є суттєвим фактором подолання безнадійності та ізольованості громадян з інвалідністю. Маломобільні групи населення – це не лише особи з фізичними вадами або соматичними захворюваннями та інвалідністю, це люди, яким складно самотійно пересуватися, орієнтуватися в просторі, які постійно стикаються з труднощами при одержанні будь-яких послуг, необхідної інформації тощо. В 2013 році урядом прийняті нові державні будівельні норми України (ДБН В.2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд), які вступили в дію у 2019 році, в яких зафіксовано офіційне визначення терміну «маломобільні групи населення», а саме: «маломобільні групи населення – це люди, що відчувають труднощі при самотійному пересуванні, одержанні послуги, необхідної інформації або при орієнтуванні в просторі» [3].

До цієї категорії громадян віднесені:

– особи, що мають інвалідність: хоча за пересування в просторі відповідає здебільшого опорно-рухова система, не лише її патології

спричиняють маломобільність, якщо людина погано бачить або має вади слуху, то вона буде погано орієнтуватися в просторі, що теж може перешкоджати їй повноцінно пересуватися;

– вагітні жінки – ця категорія громадян вважається також маломобільною, оскільки стан майбутньої матері заважає їй швидко пересуватися, бігти, долати інші перешкоди, крім того внаслідок свого стану вона може бути неуважною;

– пенсіонери, які є потенційно хворою категорією громадян, так як серед літніх людей відсоток осіб з інвалідністю значно вище, оскільки вони схильні до різного роду захворювань, крім того внаслідок їх похилого віку ця категорія осіб теж обмежена в рухах, іноді їм доводиться використовувати допоміжні засоби пересування, наприклад милиці або тростину, що обмежує швидкість ходу;

– маленькі діти, маломобільність яких спровокована або тим, що вони ще можуть хитати, або неможливістю вільно орієнтуватися в середовищі без допомоги дорослих.

Також до цієї категорії можна віднести: людей з дитячими візками, осіб, які супроводжують маленьких дітей, тобто усіх тих, хто внаслідок різного роду причин обмежений в вільному пересуванні. Тобто проблема відсутності архітектурної доступності це не лише проблема держави або МГН, це суспільна проблема.

Відсутність архітектурної доступності, що порушує конституційні права МГН, перешкоджає їх вільному пересуванню, не дає змогу відчувати себе повноцінною людиною, негативно позначається на якості їх життя та знижує їх соціальну активність. Архітектурна доступність, підвищує шанси таких людей на самореалізацію, зокрема, працевлаштуватися, здобути освіту, користуватися будь-якими послугами, брати участь в різних соціально-культурних заходах, і просто вести діяльний спосіб життя, а не відчувати себе тягарем. І хоча урядом прийнята низка законодавчих документів, що регламентують створення безбар'єрного середовища та забезпечення доступності до об'єктів, як показує практика, більшість забудовників, проєктантів, інвесторів, власників закладів соціально-громадського призначення тощо, формально відносяться до необхідності враховувати потреби маломобільних груп населення.

На державному рівні у 2021 році схвалено Стратегію безбар'єрності до 2030 року, яка передбачає інтеграцію інклюзивного підходу у всі сфери життя: архітектуру, освіту, зайнятість, комунікацію. Незважаючи на позитивні кроки, залишається низка системних проблем: відсутність дієвого контролю за дотриманням ДБН; відсутність санкцій для забудовників, які ігнорують норми; нестача професійного аудиту доступності в громадах; брак спеціалістів (урбаністів, архітекторів, дизайнерів), які володіють інклюзивними практиками; слабка участь самих осіб з інвалідністю у плануванні простору [2]. Зважаючи на це, вивчення досвіду реалізації соціальної політики в напрямку архітектурної доступності для МГН провідних країн світу набуває актуальності сьогодні для України, яка прагне зайняти гідне місце в європейській родині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури дозволив з'ясувати, що одними з перших спроб осмислення проблеми архітектурної доступності можна вважати праці давньоримського архітектора й письменника Вітрувія (І ст. до н. е.), який обґрунтував фундаментальні принципи архітектури – міцність, користь і красу. Саме він закріпив основи наукового підходу до створення середовища, зручного для людини, хоча сам термін «архітектурна доступність» з'явився значно пізніше та у сучасному розумінні пов'язаний з концепцією інклюзивного та універсального дизайну.

Проблематика доступності активно досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Зокрема, питання формування доступного середовища життєдіяльності осіб з інвалідністю розглядають Т. Литвиненко та В. Івасенко [5, 6]. Особливості дизайну офісних приміщень для людей з порушеннями опорно-рухового апарату описано в роботах О. Полякової та Т. Булгакової (2021) [11]. Питання безбар'єрності у сфері туристичних послуг аналізують М. Барна (2020) та І. Тучковська (2021) [1; 15], тоді як М. Роганов [12] пропонує розробку моделі інтелектуального безпечного середовища засобами технологій Інтернету речей.

Серед зарубіжних дослідників варто відзначити М. Біднера, який наголошував на необхідності формування нової, універ-

сальної концепції доступності, що має охоплювати широкий спектр користувачів із різними функціональними можливостями. Важливим є також внесок Р. Мейса [9], американського архітектора, який уперше ввів у науковий обіг термін «універсальний дизайн» і ототожнив його з поняттям «доступний дизайн».

У контексті українських реалій цікавою є праця В. Полішук «Архітектурна доступність та безбар'єрність в Україні: проблеми, підходи до вирішення» [10], у якій акцентується на усвідомленні європейськими країнами після Другої світової війни необхідності створення безбар'єрного середовища у зв'язку зі збільшенням кількості осіб із фізичними та психічними порушеннями.

Отже, сучасне розуміння архітектурної доступності сформувалося на перетині історичних, соціальних та технологічних чинників. Від класичних принципів Вітрувія до концепції універсального дизайну – еволюція цього поняття свідчить про поступове переосмислення архітектури як простору, орієнтованого не лише на естетику, а передусім на людину з її різноманітними потребами.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз позитивного досвіду європейських країн у сфері архітектурної доступності для маломобільних груп населення та можливості його адаптації в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження Загальновизнаним є факт, що в сучасних умовах уряди багатьох країн світу проявляють усвідомлене розуміння важливості розробки і реалізації архітектурної доступності і безбар'єрного середовища як для людей з інвалідністю, так і для МГН [10]. Значних результатів у цьому контексті досягли країни Європейського Союзу. Зауважимо, що в Європі до усвідомлення необхідності створення архітектурної доступності і безбар'єрного середовища прийшли після Другої світової війни у зв'язку з появою великої кількості людей з різними фізичними та психічними порушеннями, у тому числі й людей з інвалідністю. На початку 1950-х років в Раді Європи почала працювати комісія, що займається вирішенням питань створення середовища проживання, яке б відповідало потребам людей з інвалідністю [13].

Загалом перші норми щодо забезпечення вимог людей з інвалідністю та МГН до доступності будівлі і можливостей користування різними їх приміщеннями були розроблені у США в 1959-1961 роках. У 1960-1970-х роках норми і стандарти, що регламентують архітектурну діяльність і забезпечують вимоги людей з інвалідністю (перш за все тих, що пересуваються на кріслах-колісних), з'явилися в Данії (1960 р.), Швейцарії (1963 р.), Канаді (1965 р.), Франції (1966 р.), Великій Британії (1967 р.), Австралії, Бельгії та Нідерландах (1968 р.), Фінляндії та Швеції (1969 р.), Федеративній республіці Німеччини (1972 р.) [13]. Аналіз цих документів дозволяє стверджувати, що всі вони стосувалися питань проектування і обладнання будівель, призначених для проживання, відвідування і праці людей з інвалідністю.

Сьогодні в європейських країнах розвиток суспільства полягає не лише в створенні середовища для безпечного пересування громадян з вадами здоров'я, а й при цьому в забезпеченні можливості маломобільним особам брати активну участь в соціальному житті громади. Щороку серед країн Європи проводиться конкурс Access City Award, метою якого є визначення найбільш комфортного середовища та доступного міста для пересування МГН. Так, у Звіті «AccessibleEU Report 05: Accessibility of the Built Environment in the European Union» (2023), який є важливим документом, що надає огляд політик, законодавства та стандартів ЄС, спрямованих на забезпечення доступності будівельного середовища для всіх громадян, зокрема осіб з інвалідністю, відображено такі основні аспекти:

- наявність законодавства в країнах ЄС, щодо регулювання питань архітектурної доступності. Зокрема, мова йде про: Європейський акт про доступність, який сприяє усуненню національних бар'єрів для доступних продуктів і послуг; Директиву про доступність вебсайтів і мобільних додатків державного сектора, яка забезпечує доступність цифрових послуг для осіб з інвалідністю.

- наявність Європейських стандартів доступності, які визначають вимоги до доступності інформаційно-комунікаційних технологій, що є важливими для забезпечення доступу до цифрових послуг та інформації.

– приклади кращих практик та рекомендації щодо впровадження доступності в будівельному середовищі, що можуть бути корисними для архітекторів, урядовців та інших зацікавлених сторін [4].

За результатами конкурсу у 2024 році найзручнішим містом для громадян, можливість вільного пересування яких обмежена в силу різних обставин, визнано, 1-е місце: Сан-Крістобаль-де-Ла-Лагуна, Іспанія, експерти відзначили його за комплексний підхід до забезпечення доступності та прагнення покращити якість життя людей з інвалідністю. Наприклад, всі транспортні засоби і всі зупинки міської трамвайної мережі повністю доступні, а в центрі міста встановлені акустичні світлофори і тактильне покриття для допомоги людям з вадами зору. 2-е місце: Лодзь, Польща; 3-є місце: Сен-Кантен, Франція. За результатами досліджень, ці міста демонструють значні зусилля у створенні доступного середовища для людей з обмеженими можливостями та людей похилого віку.

Сьогодні у багатьох країнах Європи інклюзія є загальною практикою, спрямованою на вирішення соціальних проблем, які включають нерівні прибутки, нерівноправність у сфері освіти, охорони здоров'я, доступності житла, послуг тощо. На реабілітацію та ставлення до осіб з інвалідністю завжди мають вплив специфічні умови формування кожної окремої держави. Нині соціальна інклюзія стала частиною рамкових законодавчих актів Європейського Союзу. Зазначене поняття включає величезний спектр ресурсів, стратегій, планів, орієнтованих на групи населення, які знаходяться у несприятливому становищі. Першочерговими принципами концепції «соціальної інклюзії» в Європейських країнах стосовно забезпечення прав МГН сьогодні є визнання, цінування і повага до цієї групи людей.

Функціональні потенціали кожної людини зростають, коли ліквідуються довколишні ментальні та фізичні бар'єри – такий підхід регламентується і в США. Саме американські архітектори висунули ідею нової концепції доступності, що буде універсальною, іншими словами, буде охоплювати якомога більше категорій осіб з різними функціональними розладами і задовольняти їх потреби.

Величезний внесок у впровадження заходів з архітектурної доступності зробив Р.Мейс – американський архітектор. Він все життя провів в кріслі-колісному, оскільки був хворий на поліомієліт. Р. Мейс уперше добився введення на законодавчому рівні в Північній Кароліні принципів доступності, що стало прикладом для інших країн. Завдяки йому в цьому штаті були внесені законодавчі зміни у Будівельний кодекс, який зафіксував принципи доступності у будівництві, ставши взірцем для інших штатів. Р. Мейс вважав, що дизайн вимагає усвідомлення необхідності поміркованого підходу (ринкових відносин, щоб зробити те, що проєктують люди доступним), та, щоб цим міг користуватися кожний громадянин повною мірою. Кодекс посприяв змінам у чинному законодавстві усієї країни: були внесені корективи до «Закону на справедливе житло» та з'явився «Закон про американців з інвалідністю». Також, 1989 року Р. Мейс організував Центр доступного житла (сьогодні Центр універсального дизайну), де і сформував 7 головних принципів універсального дизайну, які використовуються донині: справедливе використання, гнучкість у використанні, просте та інтуїтивне використання, сприйнятна інформація, толерантність до помилок, низькі фізичні зусилля, розмір і простір для підходу та використання [9]. Ці принципи заклали основу переосмислення архітектури як соціально орієнтованої системи, у центрі якої перебуває людина з її різноманітними потребами. У подальшому вони стали базовими для формування національних і міжнародних стандартів безбар'єрності та інклюзивного середовища.

Одним з лідерів у Європейському Союзі зі створення безбар'єрного середовища для маломобільних груп населення є Федеративна Республіка Німеччини. Влада Берліну з 1992 року проводить політику створення безбар'єрного та комфортного простору, починаючи з пішохідних переходів та завершаючи створенням сучасної транспортної інфраструктури. Чудовим прикладом впровадження положень універсального дизайну вважається головна залізнична станція міста, яка є в Європі найсучаснішою та найбільшою залізничною станцією. Будівлі станції оснащені системами аудіосупроводу для осіб з вадами слуху,

у ліфтах лунають голосові повідомлення кількома мовами. Двері потягів відкриваються на рівні з платформою, станція обладнана численними навігаційними вказівниками, які допомагають легко орієнтуватися, та автоматичними дверима.

До трамваїв німецької столиці можна потрапити через пандус або підйомник для крісел-колісних біля перших чи других дверей. Є великі піктограми, які ведуть людину до правих дверей, де помічник може допомогти людині, яка відноситься до маломобільної групи, добратися до транспортного засобу (рис. 1) [17].

Рис. 1. Архітектурна доступність в м. Берлін (Німеччина).
Джерело: сформовано авторами на основі [17]

Результатом розвитку суспільства, що потребує нових підходів до соціальних проблем, стали зміни в політиці багатьох європейських держав щодо відношення до маломобільної категорії громадян.

Так, в Польщі особа з інвалідністю, яка пересувається за допомогою крісла-колісного, може самостійно, без сторонньої допомоги, рухатися вулицями міста, заїхати до автобуса, потрапити в будинок, магазин тощо. Для безперешкодного, безпечного та комфортного пересування містом практично вся вулична мережа облаштована пониженими або втопленими бордюрами, а наявність тактильної плитки забезпечує можливість орієнтування людям з вадами зору (рис. 2) [18].

*Рис. 2. Архітектурна доступність в Польщі.
Джерело: сформовано авторами на основі [18]*

Також можна виділити і міста, які сьогодні є лідерами в створенні архітектурної доступності, а саме це: Лондон та Роттердам. Перемога Лондона у відборі для проведення Паралімпійських ігор 2012 року спричинила низку заходів для оновлення міста, особливо в напрямку створення доступного середовища для МГН та орієнтації на універсальний дизайн. Так, наприклад, з тротуарів убрали бордюри, зробили ширшою пішохідну частину для того, щоб там могли поміститися люди на кріслах-колісних.

Втім найяскравіше положення універсального дизайну відобразилася в облаштуванні громадського транспорту, що перетворило Лондон на одне з найзручніших міст для інклюзивного туризму – різновиду звичайного туризму, але розрахованого на осіб з інвалідністю. Спеціальними рампами (пандусами) були облаштовані практично всі потяги метро та міські автобуси. Крім того, навіть таксі сьогодні має рампи для крісел-колісних. Туристичні місця музеї, кінотеатри, Лондонський акваріум та інші пропонують повністю доступні маршрути. Британський уряд працює над упровадженням нових законів про доступність, які вимагатимуть від усіх туристичних агенцій надавати належний доступ для всіх МГН (рис. 3) [14].

*Рис. 3. Архітектурна доступність м. Лондон (Великабританія).
Джерело: сформовано авторами на основі [14]*

У свою чергу, Роттердам позиціонує себе в якості міста, яке створене «жителями для жителів». Тому архітектурна доступність та інклюзивність займають ключову позицію соціально-політичному укладі міста та реалізуються в містобудівній політиці на всіх рівнях. При проектуванні масштабних будівельних робіт обов'язково залучаються спеціалісти з доступності, які повинні оцінити відповідність проекту принципам універсальності та доступності. Крім того, кожен городянин або турист через Інтернет чи за телефоном може повідомити про наявні проблеми з доступністю громадських місць. Влада міста зобов'язується протягом 24 годин відреагувати на звернення та вжити відповідних заходів у рамках принципу «швидкого ремонту», що регламентує ремонт найнеобхідніших ділянок. Роттердам сьогодні може пишатися своїми пляжами, які вважаються одними з найдоступніших, спортивними майданчиками, громадськими місцями.

Отже, соціальна підтримка МГН у провідних зарубіжних країнах за останні роки характеризується відступом від ставлення до

них лише як до співвітчизників з вадами здоров'я. Сьогодні спостерігається виділення значних фінансових, людських та інших ресурсів саме на створення архітектурної доступності, дійсно доступного середовища як ззовні так і всередині для забезпечення можливості вести особам з інвалідністю незалежного способу життя, мати доступ до навчання, охорони здоров'я та інших благ нарівні з іншими.

Однак, незважаючи на всі позитивні зрушення в світі щодо створення архітектурної доступності для МГН, ситуація і досі залишається незадовільною. Відповідно до даних ООН 30% людей у світі адекватного доступу навіть до основних благ цивілізації досі не мають. Крім того, згідно з прогнозами ООН до 2050 року близько 68% жителів планети житимуть у містах [16]. Тому проблема доступності до благ, інклюзивне середовище, включення кожної людини у життєдіяльність спільноти та створення насправді доступних міст сьогодні залишається актуальною для більшості країн світу, включаючи і Україну, яка наявністю цілеспрямованої містобудівної політики похвалитися не може. Не секрет, що в українському суспільстві має місце низка обмежень для різних груп щодо їх можливостей безбар'єрного доступу до інфраструктури, транспорту, зайнятості, освіти, отримання успішної інформації, послуг із боку держави та бізнесу тощо. Позитивним є той факт, що в 2018 р. урядом України прийняті нові державні будівельні норми України (ДБН В.2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд), які вступили в дію у 2019 році [8]. Прийнято Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору в Україні, якою визначено нові стандарти доступності та інклюзії [7]. Наприкінці 2021 року Міністерство цифрової трансформації України презентувало новий освітній курс «Безбар'єрна грамотність», призначення якого полягає в ознайомленні користувачів з основними принципами безбар'єрності на прикладі повсякденних життєвих ситуацій [10].

Протягом останніх років наша країна намагається тримати курс на забезпечення дійсної реалізації прав та свобод осіб з інвалідністю, зміну стереотипів щодо МГН, ліквідацію усяких проявів дискримінації по відношенню до них, усвідомлення громадськістю, що зазначена категорія населення є повноправним членом суспільства.

На жаль, сьогодні в Україні залишаються основні проблеми створення безперешкодного фізичного оточення:

По-перше, це ментальні бар'єри, які є найбільш розповсюдженим соціальним явищем. Вони полягають у нерозумінні проблем МГН, специфічному відношенні до осіб з інвалідністю, відсутності толерантності.

По-друге, це фізичні бар'єри, які полягають в недостатній транспортній та архітектурній доступності, що є основною перешкодою у доступі МГН до праці, туризму, освіти, спорту, культури, інформації, послуг тощо.

По-третє – інформаційні бар'єри, які здебільшого стосуються осіб з порушеннями зору (відсутність дублювання візуальних даних звуковою інформацією), слуху (відсутність дублювання звукових даних візуальною інформацією), психічними розладами та розумовою відсталістю (відсутність подання інформації легкою мовою).

Вирішенню зазначених проблем приділяється значна увага, але відсутність достатнього фінансування, інформації про ефективні практики вирішення цих проблем, не дозволяє швидко врегулювати всі наявні проблеми.

На нашу думку, пріоритетними напрямками діяльності у цій галузі повинні стати наступні:

- підвищення рівня обізнаності мешканців країни про особливі потреби МГН, формування поваги до цієї категорії громадян, їх прав та гідності;
- забезпечення безперешкодного доступу МГН з урахуванням їх індивідуальних здібностей, можливостей та інтересів до об'єктів фізичного оточення, благоустрою, інформації, транспортної інфраструктури, дорожнього сервісу, послуг, освіти, культури, праці, туризму;
- посилення відповідальності за недодержання прав осіб з інвалідністю і не повною мірою задоволення їх потреб, пасивність у ліквідації перешкод і бар'єрів, які не дають можливості реалізувати свої права таким особам;
- забезпечення можливості брати участь у прийнятті рішень, що матимуть результати для МГН та для суспільства в цілому.

На жаль, під час розроблення і стратегічного планування щодо фактичного зменшення негативних впливів інвалідності на життєдіяльність людини, потреби МГН враховуються не завжди. Багато будівель, споруд (зокрема, загального користування), транспортна інфраструктура, інформація залишаються здебільшого недоступними. Для вирішення цієї проблеми, необхідно активно залучати людей з інвалідністю, які мають відповідний досвід та професійну підготовку, до розроблення та удосконалення стандартів безбар'єрності та впровадження концепції універсальної доступності. Саме ліквідація фізичних перешкод є запорукою створення інклюзивного суспільства.

Комунікаційні системи і види інформації повинні також бути доступними і розробленими з урахуванням технологій, що враховують потреби осіб з вадами усіх нозологій. Відсутність включення в соціальне життя та належного консультування також ускладнює процес інтеграції в соціум МГН. Чимало осіб не має можливості брати участь в процесі прийняття рішень в питаннях, що мають безпосереднє відношення до їх життєвості.

Нестача достовірної інформації щодо проблеми інвалідності, проблем МГН та досвіду реалізації ефективних стратегій перешкоджає розумінню проблем інвалідності і формулюванню практичних засад щодо їх подолання. Тому необхідно використовувати достовірні статистичні дані та результати досліджень проблем і участі осіб з інвалідністю у соціально-політичному житті, збирати їх пропозиції для втілення змін.

В Україні й досі існує поняття «ментальна бар'єрність». Стереотипні підходи та упередженість нерідко призводять до того, що МГН не можуть бути соціально активними. До них ставляться лише як до хворих чи користувачів послуг, а не як до активних учасників свого життя. Перешкоди, з якими стикаються у повсякденному житті МГН, можна побороти, надавши належних повноважень і посиливши участь громадських формувань, що опікуються особами з інвалідністю, у процесах прийняття рішень на державному та місцевому рівнях та шляхом підвищення рівня професійної компетенції і практичної спроможності цих організацій. Особи, які відповідальні за формування урядової політики, та засоби масової інфор-

мації повинні відігравати ключову роль у протиборстві негативному ставленню соціуму до осіб з інвалідністю та їх особливих потреб, ліквідації зазначених перепон.

Участь МГН та організацій, які опікуються їх інтересами, на всіх рівнях публічного управління і в процесі прийняття рішень в усіх сферах громадського життя підвищує ефективність вимог і заходів, що приймаються, сприяє розвитку демократичного і гуманного соціуму. Від цього виграші будуть не тільки МГН, але й економіка країни та суспільство.

Залучення до прийняття управлінських рішень громадськості з числа маломобільних осіб призведе до зменшення кількості випадків дискримінації, зменшення несприятливих умов для МГН, бар'єрів для усіх членів суспільства, посилення впливу громадськості, підвищення відповідальності посадових осіб, створення умов для особистого внеску кожного громадянина у розбудову суспільних відносин, здійснення економії фінансових ресурсів, забезпечення можливості більш ширшого користування послугами особами з інвалідністю та підвищення якості таких послуг.

Ефективність політичних рішень та соціальних послуг зростає внаслідок активного залучення так званих «експертів з досвідом» – осіб з інвалідністю до їх опрацювання, розробки та реалізації. Саме таким чином відбувається формування інклюзивного суспільства. Таким чином, для активізації роботи зі створення безбар'єрного середовища органи влади зобов'язані забезпечувати:

- участь суспільства та інституцій у процесах розробки та реалізації регіональної та державної політики;
- умови для стимулювання участі громадян з інвалідністю в процесі розробки та прийняття рішень, здійснення дійового громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, проєктантів та забудовників;
- проведення систематичного консультування громадських організацій людей з інвалідністю, завчасно оприлюднювати законодавчі проєкти та користуватися іншими механізмами взаємодії;
- контроль за виконанням норм законодавства в частині створення безперешкодного доступу та залучати до перевірок громадські організації.

Отже, публічна політика держави повинна спрямовуватись на неухильне врахування у всіх стратегіях, планах дій, програмах заходів з забезпечення прав МГН, використання правильної термінології, дотримання стандартів доступності, приймання усіх належних шляхів для усунення дискримінації з приводу фізичної недосконалості чи інвалідності, зміцнення ролі громадських формувань осіб з інвалідністю, щоб вони мали можливість впливати на розробку, прийняття рішень на рівні територіальної громади, залучення маломобільних осіб у всі сфери державного управління.

Висновки. Проаналізувавши досвід зарубіжних країн щодо втілення засад універсального дизайну при створенні безбар'єрного середовища, ми з'ясували актуальність даної проблеми на міжнародному рівні, оскільки вона є невід'ємною елементом інклюзивного простору, який є запорукою розвитку цивілізованої країни. З огляду на вище зазначене, існуюча сьогодні в державі система захисту та забезпечення реалізації прав МГН потребує модернізації, нових підходів і механізмів втілення, суттєвих перетворень і доповнень, які слід впроваджувати, спираючись на Європейський досвід.

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ АРХІТЕКТУРНОЇ ДОСТУПНОСТІ ДЛЯ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано досвід зарубіжних країн у сфері архітектурної доступності для маломобільних груп населення та можливості його адаптації в Україні. Здійснено аналіз історичного підґрунтя виникнення універсального дизайну, а саме від усвідомлення необхідності створення архітектурної доступності і безбар'єрного середовища після Другої світової війни у зв'язку з появою великої кількості людей з різними фізичними та психічними порушеннями, у тому числі й людей з інвалідністю, до забезпечення можливості маломобільним особам брати активну участь в соціальному житті громади. Проаналізовано досвід країн лідерів Європейського Союзу зі створення безбар'єрного та комфортного простору для маломобільних груп населення.

В основу методології дослідження покладено принцип історизму, що дозволило розглянути становлення соціальної політики у сфері архітектурної доступності для маломобільних груп населення відповідно до історичних етапів та подій, в їх взаємозв'язку та взаємообумовленості. У складі інструментарію запропонованої статті застосовано комплекс методів, а саме: історико-системний, узагальнення, виявлення суперечностей, порівняння, описовий метод.

Автори дійшли висновку, що незважаючи на всі позитивні зрушення в світі у напрямку створення архітектурної доступності для маломобільних груп населення, ситуація і досі залишається незадовільною. Визначено, що існуюча сьогодні в державі система захисту та забезпечення реалізації прав маломобільних груп населення потребує модернізації, нових підходів і механізмів втілення, суттєвих перетворень і доповнень, які слід впроваджувати, спираючись на Європейський досвід.

Ключові слова: *архітектурна доступність, безбар'єрне середовище, європейський досвід, маломобільні групи населення, інклюзивність, соціальна політика*

Author Contributions: Conceptualization, S.S. and O.F.; Writing – original draft, S.S. and O.F.; Writing – review & editing, S.S. and O.F.. Authors have read and agreed to the published version of the manuscript.

Funding: This research received no external funding.

Institutional Review Board Statement: Not applicable as study did not include human subjects.

Informed Consent Statement: Not applicable.

Data Availability Statement: Data is contained within the article.

Conflicts of Interest: The authors declare no conflict of interest.

References

1. Barna, M., & Tuchkovska, I. (2020). Bezbarierne seredovyshche dlia osib z invalidnistiu v turyzmi [Barrier-free environment for people with disabilities in tourism]. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho uni-*

versytetu: *Ekonomichni nauky – Bulletin of the Lviv University of Trade and Economics: Economic Sciences.*, 61, (pp. 5-11). Retrieved from: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2020-61-01> [in Ukrainian].

2. Demianchuk, Yu. V., Dobrenka, N. V., & Sydorenko, V. V. (2025). Infrastrukturna dostupnist dlia malomobilnykh hrup naselennia v umovakh viiny v Ukraini [Infrastructure accessibility for people with reduced mobility during the war in Ukraine]. *Analitychno-porivnialne pravoznnavstvo – Analytical and Comparative Jurisprudence*, 1(4), 29, (pp. 182-186). Retrieved from: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/337669> [in Ukrainian].

3. Kutsevych, V., Brunko, V., Hubov, B., Nizhnyk, V., Ukhanskyi, R., & Cherniadieva I. (et al.). (2018). *Inklyuzyvnist budivel i sporud. Osnovni pozozhenia DBN V.2.2.-40:2018 [Inclusivity of buildings and structures. Basic provisions of DBN V.2.2.-40:2018]*. Retrieved from: <http://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2019/03/DBN-V2240-2018.pdf> [in Ukrainian].

4. AccessibleEU: Final report 2023. (n.d.). (2023). *accessible-eu-centre. ec.europa.eu*. Retrieved from: <http://surl.li/ldjfar> [in English].

5. Ivasenko, V.V., & Myvynenko, T.P. (2013). *Klasyfikatsiia elementiv bezbariernoho prostoru bulvarno-dorozhnoi merezhi ta vymohy do nykh [Classification of elements of barrier-free street and road network and their requirements]*. *Zbirnyk naukovykh prats. Seriia: Holarazeve mashynobuduvannia, budivnytstvo – Collection of Scientific Papers. Series: Sectoral Engineering, Construction*, 4(39, Vol. 2), (pp. 66-73). Poltava: PoltNTU [in Ukrainian].

6. Ivasenko, V.V., & Skubenko, Yu.A. (2015). *Analiz normatyvnykh vymoh do proektuvannia zupynok hromadskoho transportu zarakhuvanniam potreb malomobilnykh hrup naselennia [Analysis of regulatory requirements for the design of public transport stops considering the needs of people with reduced mobility]*. *Visnyk Odeskoi derzhavnoi akademii budivnytstva ta arkhitektury – Bulletin of Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture*, 58, (135-145) [in Ukrainian].

7. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro skhvalennia Nacionalnoi stratehii stvorennia bezbariernoho prostoru v Ukraini na period do 2030 roku No. 366-r vid 14 kvitnia 2021 r. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the approval of the National Strategy for the Creation of Barrier-Free Space in Ukraine for the Period up to 2030 No. 366-r dated April 14, 2021]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://surl.cc/shpgww> [in Ukrainian].

8. Kutsevych, V., Hubov, B., Nizhnyk, V., Ukhanskyi, R., & Cherniadieva I. (et al.). (2018). *Budynky i sporudy. Inklyuzyvnist budivel i sporud DBN V.2.2.-40:2018 [Buildings and structures. Inclusiveness of buildings and structures*

DBN V.2.2-40:2018]. Retrieved from: https://uu.edu.ua/upload/Inclusiya/Bezbariernist/1832_DBN-v-2-2-40.pdf [in Ukrainian].

9. Highlights of the Americans with Disabilities Act Standards for Accessible Design Slide Show. (n.d.). *americanhistory.si.edu*. Retrieved from: <https://surli.cc/ysvilt> [in English].

10. Polishchuk, V. *Arkhitekturna dostupnist ta bezbariernist v Ukraini: problemy, pidkhody do vyrishennia* [Architectural accessibility and barrier-free environment in Ukraine: problems and approaches to solutions]. Retrieved from: <https://surli.lu/woqfen> [in Ukrainian].

11. Poljakova, O., Bulhakova, T., Kosenko, D., Shmelova-Nesterenko O., & Mareta O. (2021). Osoblyvosti dyzainu ofisnykh prymyshchen dla liudei z porushenniamy oporno-rukhovogo aparatu [Features of office space design for people with musculoskeletal disorders]. *Mystetstvo ta dyzain – Art & Design*, 4(1). Retrieved from <https://surli.li/xqjwuy> [in Ukrainian].

12. Rokhanov M.M. & Rokhanov, M.L. (2021). Rozrobka modeli intelektualnoho bezpechnoho seredovyscha zasobamy tekhnolohii internet rechei [Development of an intelligent safe environment model using Internet of Things technology]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka – Spirituality of Personality: Methodology, Theory and Practice*, 100(1), (pp. 166-174). Retrieved from: <https://doi.org/10.33218/2220-6318-2021-100-1-166-174> [in Ukrainian].

13. Semerun, Yu.A. (2013). Bezbarierni miske seredovyshe: sytuatsiia v Ukraini ta zakordonnyi dosvid [Barrier-free urban environment: situation in Ukraine and foreign experience]. *Mistobuduvannia ta territorialne planuvannia – Urban Planning and Territorial Development*, 49, (pp. 484-492). Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2013_49_65 [in Ukrainian].

14. Most accessible cities around the world. (n.d.). *www.sunrisemedical.com.au*. Retrieved from: <https://www.sunrisemedical.com.au/blog/world-accessible-cities> [in English].

15. Tuchkovska, I. (2021). Osoblyvosti stvorennia turystychno-ekskursiinoho marshrutu dla osoby z invalidnistiu [Features of creating a tourist-excursion route for people with disabilities]. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu: Ekonomichni nauky – Bulletin of the Lviv University of Trade and Economics: Economic Sciences*, 62, (pp. 115-120). Retrieved from: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-62-16> [in Ukrainian].

16. Clean water and sanitation – While steady progress expanded access to drinking water, sanitation and hygiene services between 2015 and 2024, billions remain underserved. (n.d.). (2025). *unstats.un.org*. Retrieved from: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2025/goal-06/> [in English].

17. Berlin for wheelchair users – mobility in the city. (n.d.). www.visitberlin.de. Retrieved from: <https://www.visitberlin.de/en/wheelchair-accessible-berlin> [in English].

18. Accessibility – Travel without barriers. Public transport accessibility in Warsaw. (n.d.). (2020). www.wtp.waw.pl. Retrieved from: <https://surl.li/ychabl> [in English].

Відомості про авторів / Information about the Authors

Світлана Сургова, к. пед. н., доцент, доцент Навчально-наукового медичного інституту, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: surgova.svetlana@gmail.com, orcid: <https://0000-0002-3840-2924>.

Svitlana Surgova, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Educational and Scientific Medical Institute, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: surgova.svetlana@gmail.com, orcid: <https://0000-0002-3840-2924>.

Олена Файчук, к. пед. н., доцент, доцент Навчально-наукового медичного інституту, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: e.l.fajchuk@ukr.net, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-6663-3287>.

Olena Faichuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Educational and Scientific Medical Institute, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: e.l.fajchuk@ukr.net, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-6663-3287>.

Surgova, S., & Faichuk, O. (2025). Social policy in the field of architectural accessibility for people with limited mobility: international experience and opportunities for adaptation in Ukraine. *Public Administration and Regional Development*, 30, 1112-1131. <https://doi.org/10.34132/pard2025.30.01>